

Mishima: maskara fatalen dantza

Amaia Iturbide

Egunkarietako orri kulturalak atzamarkatzen ohituta gaudenoi izugarri hazi zaizkigu bi kalitateok: bata, pazientzia edo itxaroteko artea (hain da urria mota honetako informazio-sarea) eta bestea, gauza txikiekiko zaletasuna (hain dira nanoak mota honetako albisteak).

Egunerokoak noizbehinka sorpresaren bat dakar, eta, honela, egun arraro batean artikulu interesgarri bat aurkitzeko parada izan nuen: Yukio Mishima («Yuki» japonieraz «elurra» da; «Mishima» Fuji mendi-tontorreko elurrak ikusteko hiririk aproposena. Mishimak iparraldean Fuji du, hegoaldean itsasoa). Lerro bat irakurtzen hasi nintzen, gero beste bat eta beste berri bat. Hasieran poxpolu izekia zena, sute bihurtu zen, ia konturatzeke.

Ordudanik Sherlock Holmes-en lupaz jarraitu natzaio orpoz orpo eta konklusio honetara heldu naiz: pieza guztiak ordenatzen ditudan bakoitzean, Mishimaren aurpegi berri bat sortzen da (jollasten ari zait!). Zantzu guztiak behatzetan multiplikatzen zaizkit, ibai bihurturik eta jaiotako ibaiek Mishimak idatzi zuen emankortasunaren itsasora naramate: heriotzara (*Emankortasunaren itsasoa* ilargiaren lautada zabal bezain desertiko baten izena da).

Dena den, zaila da igartzen maskaren atzean bizitza energikoa eramandakoaren asmoak. Asmoak baino posibilitateak, samurai-epzpatan besarkatuko ziren, itxuraz, kontradiziozko posibilitateak.

Mishimaren obsesiorik nagusiena: heriotza

Defentsa Nazionalerako Ministraritzan harakiria eta lepomozketa egin baino lehen, gudari-talde bati Japoniaren dekadentziaz hitz egingo dio, nola balio tradizionalak galtzen ari diren okzidentalismo moderno baten eskutan.

Baina zerk bultzatu zuen Mishima bere burua hiltzera, haragi-usaineko heriotza biolento horren bidez?

1960. urtean *Abertzaletasuna* zeritzon ipuin laburrean harakiria goretsi zuen; bost urte geroago, filmatu egin zuen ipuina, armadako teniente batek sabela erdibitzen zuen paper heroikoa Mishimak berak antzezten zuelarik; 1968an *Zaldi erotuak* amaitu zuen, gai honekin: protagonistak, terrorista eskuindar batek, harakiria egiten du. Hurrengo urtean, *Hitogiri* filme ospetsuan samurai baten papera jokatu zuen. Berriz ere sabela erdibitzen zuen gizon baten irudia. Mishima behin eta berriro bere heriotza entsaiatzen ari zen.

1969ko uztailean idatzi zuen: «nire azken hogeitabost urteetako pentsamendua berraztertzen dudanean, bere Ezerezak zeharo harritzen nau. Ia ezin dezaket esan bizi izan naizenik».

Hautzaroa

Kimitake Hiraoka («Yukio Mishima») 1925eko urtarrilaren 14ean jaio zen bere aitonamonen etxean, gurasoak orduan haiekin bizi zirelarik. Hiraoka familiakoak goiko gizarte-mailaren erdikoak ziren. Aita, Estatuko funtzionaria zen; ama, eskola baten zuzendariaren alaba. Mishimaren hautzaroko ia oroimen guztiak zorigaiztoak dira. Jaio zen etxea ez zitzaion laket, arras iluna zen. Aitonak, istilu administratibo batean erantzukizuna bereganatzea-gatik, gobernari-karguari uko egin zion, eta familiaren egoera ekonomikoak behera egin zuen etengabe: zorrak, hipotekak...

Baina etxean nagusitu zen giro tentsoaren gunea, amonarengan zetzan. Bere izpiritu poetikoa, basatia, hezkaitza eta mentalitatez estua zen. Emakume honek (Natsuko zuen izena) familiako nortasunik gogorrena zuen. Senarrari, Jotaro deitzen zenari, zion gogorroa bi puntutan laburtzen zen: alaia, apetatsua zen haren gogoa, arbasoen samurai-izpiriturik gabea; bestalde, Natsukok Jotarok kutsatutako sifilisa harrapatu zuen eta, ondorioz, gaixotu egin zitzaion burua. Zoritxarreko emakumeak, gainera, hankagain batean ezueria zuen eta, ibili ahal izateko, makila baten beharrean zegoen.

Mishimaren jaiotzak lasaitu zuen Natsuko. Bere semearen arrakasta arruntaz frustraturik (Mishimaren aita Nekazaritza eta Basogintza Ministraritzan lanpostu bat lortu eta Estatuko langile simple izatera baino ez zen heldu), itxaropenak bere lehen ilobarengan hustu zituen. Mishimaren heziketaren erantzukizuna bereganatuz, amari bahitu egin zion semea. Natsukok botere ezkutuak zituen, beti berak nahi zuena egiten bait zuen. Amak soilik edoskitzeko ikusten zuen umea. Neskame batek aldatzen zizkion oihalak eta Mishima neska japoniar baten moduan hezi zuen, Natsukok ezin zuelako jasan gezurrezko kotxe, pistola eta gainerakoien hots metalikoa. Gutxi atera zen kalera beste umeekin jolastera; bere amamari itsatsita bizi zen gela zikin, ilun batean. Gaixoaldi arrarokak igaro zituen. Ume delikatu bilakatu zen, beste gizakiekiko harremanik gabe.

Txikitatik aktore izan nahi zuen Mishimak. Mozorroz maskaratzearen pasioak bederatzi urte arte iraun zion. Bost urterekin, irakurtzen ikasi zuen. «Gehien erakartzen nindutenak printze eranak edo adur fatalen batek gidatutako gizakiak ziren. Ez zitzaizkidan printzesak gustatzen, printzeak baizik, hilda suerta zitezkeenak. Edozein mutil gaztez maitemintzen nintzen». Idazle japoniarren eta Oscar Wilde, Raymond Radiguet eta Andersen-en lanak gustokoak zituen. Beste idazle okzidentalentean, Thomas Mann (bere lanen dramatismoagatik), William Blake, Cocteau, D'Annunzio, Swinburne, Villiers, etab. Mishimak borrokan hiltzen edo erana izaten imajinatzen zuen bere burua. Pozoinduta hiltzeko beldurra izan zuen.

Eskola eta gaztaroa

Japonian 30. urteak biolentziazkoak izan ziren. Ni Ni Roku deritzon gertaera, Japoniak 30.ean jasan zuen Estatu-kolperik go-

gorrenetakoa izan zen. Lurra elurrez estalia zegoela gogoratzen du Mishimak, otsaila zen. Geroago, elurra iraultzaren kontzeptuarekin elkartuko du.

1931.ean Mishima ume aberats edo aristokratikoentzako eskolara joan zen. Oraindik amonaren kontrolpean zebilen, beraz, besteengandik ahalik eta apartatuen. Hala ere, hainbesteko zoramenez maite zuen amama gaixoarekin egotea laket zitzaion, ez zuen bere anai-arrebek edukitako heziketa askearen inongo enbidiarik. Baina Natsukoren osasun eskasa gero eta makurrago zihoan eta umea zaintzeko gauza ez zen garaia heldu zitzaion. Natsuko azkeneraino borrokatu zen. «Gau eta egun, amamak nere argazkia bere bularraren kontra estutzen zuen negar eginez eta suminaldi-atakeak izaten zituen, baldin eta nik astean behin bere etxean lo egiteko neure promesa apurtzen banuen. Hamabi urterekin, hirurogei urteko emaztegai ondo maitatu bat nuen».

Amonak nortasun bikoitza taxutu zion: alde batetik, izate gogorra, erabakiak hartzeko gai zen izaera, eta, bestetik, bizitzatik kokiltzen zena, lotsatia eta isila. Amonak antzinako Japoniarenganako maitasuna moldatu zion.

Shizue-k, bere amak, semeaz hitz egiten zuenean, «maitalea» deitzen zion (suizidioaren ondoren esango zuen: «nire maitalea niregana itzuli da»). Mishimak biziki maite zuen, eta agian inoiz ez zuen izan harreman intimoagorik beste inorekin. Are gehiago, bere amaren babesaren menpean zegoen.

Ostera, bere aitari ez zitzaizkion Mishimaren anbizio literarioak gustatzen, eta, hori zela eta, emaztearekin istiluak izan zituen. Literaturarekiko zaletasuna bere familia intelektualarengandik zertorkion Shizuerei. Bizitzan ezin burutu izan zituen desioak, idaztekoa adibidez, Mishimarengan irauli zituen.

Hezkuntzan eta irakaskuntzan, antzinako historiaren seme aparta izan zen. Idazle klasikoekiko interesa handituz joan zitzaion, baita poesia liriko-klasikoarekikoa ere. Goimailako eskolako maisuak, Ryoza Niizeki-k (zeinaren bidez alemana, literatura eta legeak ikasi bait zituen) Mishima ikasle apart-tzat hartzen zuen. Bungei-bu klub literarioko komite-kidea izan zen eta oso denbora laburrean burua. Gero Nippon Roman-ha (erromantikoko japoniarrak) mugimenduarekin kontaktatu zuen. Talde honen asmoak, honelakoak izaten ziren: destrukzioaren eta, azken finean, autodestrukzioaren balioetan sinesten zuten, japoniarra beste herrien gainean zegoela eta enperadorearen eskuetan.

Bigarren mundu-gerran zehar, Mishimak geniotzat joko du bere burua, bere sasoi ordezkarari izpirituala sentituko da; gerra bukatutakoan, ikasle soila baino ez. Zoritxarrekoa da, eta areago, izugarri maite duen bere arrebaren heriotzaz ohartuko denean. Bere baitan bilatuko du aterpea eta inguruko mundu kaotikoa ahaztuko.

Estetikaren kontzepzioa

Azken edertasuna, Mishimarentzat, biolentziatzeko heriotza da; baina hiltzen dena gaztea bada. Heriotza zenbat eta mingarriago eta biolentoagoa, orduan eta ederragoa. Behin horrela idatzi zuen bere egunkarian: «neri zer axola dit bonba atomikoak berriz gure gainera badatoz? Desiratzen dudan bakarra edertasuna da». San Sebastian martiri kristauaren kultoa egin zuen eta samuraien antzinako errittoa, harakiria, edertasunez jantzi. Alegia, *Zaldi erotuak* deritzon nobelan, gazte arrunt bat harakiria egiteagatik heroe bihurtzen da.

«Nire bihotzak Heriotza, Gaua eta Odola aldarrikatzen zintuen», esan zuen. Hain zuzen ere, hor dago kondentsaturik estetikari buruzko bere eritzia. Rainer Maria Rilke-ren aingeruengan bere Gaua aurkitu zuen; Heriotzaren ederra, Radiguet bezala sasoi onean hiltzen den gazte ederrarengan; Odolaren ederra, Salomek musukatutako San Joan Bautistaren buru moztuan.

Odolak dardara sexualak eragiten zizkion. Japoniarrek betidanik poetizatu izan duten samuraiak isuritako odolaren edertasuna, gerezio doaren lorearen existentzia laburrarekin erkatu ohi da. Baina japoniar tradizio klasikoan zeharo arrotza zen Mishimak heriotza eta odolari zemaiei erromantizismoa.

Bestalde, bere sexualitateaz zera azpimarratu behar da: Mishimaren «lehen maitasuna» mutil bat izan zela, Omi (Morita, berarekin hil zen mutilaren antz handia zuena). Badirudi, horrez gain, homosexual pasibo izaten segitu zuela bere gaztaroan; homosexuala zela, argi dago *Maskara baten aitorenpen* lanean.

Goazen orain beste arlo batera: politikara. Mishima «nazi» edo «faxista» dela esatea, ez dut uste oso zehatza denik, terminologia hori okzidental baita. Japonian bizi izan den eta Mishimaren lan

literarioa ikertu duen Marguerite Yourcenar idazlearen liburutik honako lerro hau dakart: «Mishima eskuindar erradikal abertzalea zen, hots: Enperadorea guztien gainean zegoela pentsatzen zuen eta biolentzia maite zuen». Baina ideia politiko korapilatsu horiek ez ote daude estetikaren zerbitzuan? Ez ote da guztia estetika justifikatzeko maskara bat?

Nire eritziz, bai. Zergatik? Hona hemen pista batzuk: *Eguzkia eta altzairua* elaberrian, armada pribatu bat osatzeko ideia pertsonal eta estetiko delako eta, inplizituki adierazten du ez duela zerikusirik politikarekin. Japoniako ekintza eta une politiko garrantzitsu askotan, desgogoia adierazten du, politika, hein handi batean, arrotza bailitzaion, estetikarekin loturik ez dagoenean.

Prosazko idazlanak

Asko eta asko idatzi zuen; baina guri heldu zaizkigunetatik garrantzitsuenak aipatuko ditut, hemen agertuko diren batzuk irakurtzeko paradarik izan ez dudan arren, tamalez.

Maskara baten aitorpenak

Autobiografikoa. Kritiko askoren ustetan onena.

Maitasunaren egarria

Mauriac idazle frantsesaren eraginez idatzia. Gerra ondoan lekutzen da. Etsuko, hogeitamar urteko emakume bat da, senarraren heriotzaren ondoren familiarekin bizitzera doana, Osaka ondoko landara. Familiarekin bizi den nekazari batez maitemindua dago Etsuko sekretuan: Saburo-z. «Krimen-antzerkia» jeneroaren eszena batez amaitzen du Mishimak elaberria: Etsukok Saburoren lepoari aitzur bat iltzatzen dio. Saburok ere bera maite duela konturatzean, paniko bihurtzen zaio bere maitasuna. Etsuko Mishimarentzat, Flaubert-entzat Madame Bovary zena da.

Kolore debekatuak

«Elaberri modernoaren oinarria, Dostoyevsky-k dioen bezala, gizakiaren jarrera kontrakoan espresioan datza», idatzi zuen behin Mishimak. *Kolore debekatuak* nobelan, bere buruarekiko gataz-

kak isladatu nahi ditu Mishimak bi pertsonarengan: lehenengo «ni»a Shunsuke da, hirurogeitabost urteko idazle ospetsua, marmartia; bigarren «ni»a Yuichi da, edertasun aparteko gazte homosexuala. Mishimak ez bezala, maitasunaren ekintzan atsegin hartzen du konplexurik gabe; baina, Mishimak bezala, homosexual baino narzisistagoa dirudi.

Shunsuke-k Yuichi erabiltzen du, emakume batzuek mendekatzeko. Elaberria chauvinista da: pertsonaia arrotzak erridikulizata daude apropos.

Heriotza udan

Emakume baten bi ume itotzen direneko istorio fantasmala. Seidensticker irakaslearen ustez, Mishima Joyce-rekin konpara daiteke: estilo askoren barietatean maisu zelako, hizkuntza literario-klasikoa naturaltasun eta noski, dotoretasunez erabiltzen zuelako. Joyce pertsona diferente asko izan zitekeen; Mishima ere bai.

Uhinen kalapita

Bi urte lehenago Greziara egin bidaiaren eraginpean idatzitakoa. Dafnis eta Cloe-ren arteko istorio idiliko-klasikoa da, arrantzale soil baten eta urpean igeri egiten duen neska baten bidez agertua. Utajima irlan gertatzen da. Lehiakide jeloskorak bikotea banatzen saiatzen dira, baina amaiera zorionsua da. *Kolore debekatua* eta *Maitasunaren egarria*-ren sexualitate morbosorik ez dago hemen.

Elaberri hau *best seller* izan zen Japonian. Testuliburutarako aukeratu zuten, eta baita pelikula bat egin ere; kritikoa, ordea, arreta gutxi eskaini zioten. Paisaien deskribapenek nahikoa artifizialak dirudite.

Urrezko pabilioia

Batzuen ustez, elaberririk onena. XV. mendean eraikitako Kyoto-ko tenplu Zen ospetsu batean («Urrezko pabilioia» izenez ezagunagoan) lan egiten duen monje gazte baten istorioa da. Mizoguchi monjeak toteltasun kronikoa du, kanpoko munduaren eta ni-aren arteko murraila jasotzen duen gaixotasun-mota bat. Bigarren Mundu-Gerraren amaieran suntsitua izango delako ziurtasuna du. Mishimak bezala, destrukzio totala nahitaezkoa eta desiragarria dela pentsatzen du.

Nobela parabola bat da: Mizoguchik bere edertasun idealak, hots, Urrezko pabilioiak, zutik irautea ezin jasanik, errauts bihurtzerainoko sua ematen dio gau batez antzinako santutegiari. Mishimak ere bere edertasuneko tenplu propioa, bere gorputz grekoa, desegin egin zuen, modelatu ondoren. Mizoguchik dio: «edertasuna, gauza ederrak, etsairik motelenak dira orain». Mishimaren ahotsa mintzo da. Edertasunaren suntsidura, edertasuna bera baino ederragoa da.

Gertakari erreal batean oinarritua dago nobela: monje psikopata batek su eman zion tenpluari 1950eko udan.

Kyoko-ren etxea

Nihilismoari buruzkoa. Mishimak bere lau ni-ak agertzen ditu: 1) Shunkichi boxealariak Japoniako gerra ondoko egoera soziala desegin nahi du. Horretarako, Uyoku talde eskuindarrean sartzen da, etorkizunari aurre egiteko. 2) Osamu, gorputzaren kulturismoa egiten duen aktore narzista. 3) Natsuo, japoniar margolari tradizionala. Aingeru bat dela uste du, jainkoek babesten dutela. Munduaren suntsiduraz pentsatzen du sarritan. Nihilismo existentzialaren errealitate-sare arraro batean mugitzen da. 4) Seiichiro negozio-gizon abila. Mundua berarentzat kondenaturik dagoenez, derrigorrezkoa da suntsidura totala. Baikorra eta konpetentea delako, arrakasta du lanean.

Elaberri hau, jendearengan eta kritikoen artean porrot egindako lehena izan zen.

Oturuntzaren ostean

Mishimaren autokritikari jaramon egiten badiogu (hots: bere obra guztia bi sailetan bana daitekeela: lan arrosotan eta lan beltzetan), lan arrosotan onena da, dudarik gabe, *Oturuntzaren ostean*. Elaberriaren protagonista, Kazu, modako errestaurante japoniar baten jabea da. Goimailako klase japoniarraren ohituren eta bizitzaren satira.

Itsasoaren faborea galdu zuen marinela

Ryuchi marinelak, Fusako alargunaz maitemindu ondoren, itsasoa lagako du. Alargunak seme bat zuen, Noboru. Hau eta bere lagun-taldea basati, hotz, sentimendugabeak dira oso (William Golding-en *Eulien gizona* gogoratzen du). Nagusien mundua go-

rrotatzen dute. Noboruk bere amaren eta Ryuchiren arteko maitasun-harremanak moztuko ditu, bere lagunekin batera marinela hilez.

Elaberri honen giroa zapaltzailea da, eta ekintzen erritmoa oso geldia.

Abertzaletasuna

Enperadorearekiko debozioa azpimarratzen da kontaera labur honetan. Armadako teniente batek harakiria egiten du Ni Ni Roku gertaera-garaian. 1960an jasandako krisia, erromantizismora itzuliz sendatu zuen. Bere ideal estetikoa ("Heriotza, Gaua eta Odo-la") berriro datorkio indarrez.

Eguzkia eta altzairua

Bere suizidioaren arrazoiak ulertzeko giltz-elaberria da hau, tragediaren zentzua agertzen bait da. Mishimak gauza guztien gainetik heroe bat izan nahi zuenez, ekintza armatuekin oso lotua dago bere literatura. Nietzsche-ren teoriak ondotxo ezagutzen zituen, bestalde, Mishimak. Bere maskararen atzean, bere bizitzaren tentsioa ezkututzen zuen: "zergatik egon behar du gizonak edertasunarekin lotua, heriotza heroiko eta biolentoaren truke?"

Emankortasunaren itsasoa

Tetralogia bat da. Kawabata-rentzat (1968an Nobel saria jaso zuen idazle japoniarra) Mishimaren maisu-lana den honen lau bolumenak hauek dira:

Udaberriko elurra

Amodiozko istorioa, emakume fin eta ederraren sinbolo den Satoko-ren eta Kiyoaki-ren artean, biak ere aristokraten seme-alaba. Zeharo maiteminduta ageri diren unean familia inperialeko kide batekin ezkontzekotan zegoen Satoko.

Keene kritikoaren eritziz, Mishimak pertsonaia aristokratak hautatzearena, haurtzarotik maila sozial honekin bizi izanari zor zaio, hauen keinu eta mintzaira sakonki eta detaile osoz ezagutzeari. Marguerite Yourcenar zehatzagoa da, honek amamaren tradizio eta estiloari egozten bait dio aristokrazia dekadentea agertzearena.

Ederki idatzia dago, bikote erromantikoa eta inguruko arazoa maitasun osoz deskribatuz. Akats bat seinala daiteke: Mishima ez zen sinestuna, eta aipamen erlijiosoek ez dute indarririk.

Zaldi erotuak

Protagonista, terrorista gazte eskuindar bat, heroe bihurtzen da harakiria egiten duelako.

Egunsentiaren tenplua

Bolumenik zailena, arazo erlijiosoaren hedaturagatik. Berraraipenaren (reenkarnazioaren) ideia azaltzen da.

Aingeru baten narriadura

Abokatu zahar batek, Hondak, gazte eder bat, Toru, semetzat hartzen du. Honda zahartzen den heinean, Toru gaiztotuz doa. Toru munstro bat da, are munstroago bere adimen ez-gizatiarragatik. Gizarte mekanizatuaren robota. Zaharra jo egiten du, modu sofistikatuz, azalean marka handirik gerta ez dakion. Honda, ezindurik, isildu egiten da, Toruk zahar-etxean sartuko duelako beldurrez. Gaztea, Hondaren maitale zaharrak mindurik, bere burua hiltzen saiatzen da, alkohol industrialia edanez. Ez du lortzen; baina hogeitabat urte betetzeko egunaren bezperan itsu gelditzen da.

Estiloa

Eboluzio argia dago estiloan. *Maskarada baten aitortpenak*-en subjektibismoa, *Kolore debekatuak*-en estilo lasaia, *Uhinen kalapita*-ren oreka, *Urrezko pabilioia*-ren barrokismoa edo *Itsasoaren faborea galdu zuen marinela*-ren tonu lehorraren ondoren, men-debaldeko idazle batek egingo lukeenaren antzera, Mishimaren lumak beste eremu baterako norabidea hartuko du. *Emankortasunaren itsasoa*-ren estiloa biluzia da, laua, lirismo-izpi batzuekin, arrailez beterik. Obra hau testamentu bat da. Izenburua (nahiz eta hasieran aipatu, Mishimaren lana ulertzeko gakoa bait da) ilargiaren erdian dagoen lautada zabal bezain antzutik hartua da. Gaur egun jakina denez, lautada hori, ur, aire eta bizi gabeko desertua da, gure satelitea bezala.

Mishimaren Erlijioa, shintoa zen, hots, Jainkoaren ondorengo zuzena Enperadorea dela uste duen Japoniako erlijio tradizionala. Denbora pasa ahala, ostera, gero eta indar handiagoz betetzen diote bere espazioa budismoaren ideia nagusiek, hala nola, urrunketa-renak (desapegoarenak), iraupen-ezarenak eta hutsarenak; baina, dirudienez, gupida budikoa ausente dago azkeneraino. Mishimak gogorra izan nahi du.

Gabeziak bentzutu ez dezan, azkenean edo agian bitzta guztietan zehar, gorderik zaindu zuen desioa kunplituko du: hiltzea, baina ez edozein unetan, ez edozein modutan, baizik eta gazte izanik eta harakiria eginez. Zerbait izan delako frogatzea izan nahi lukeen heriotza.

Adierazgarriak benetan amaren hitzak, doluminak ematera datozkion bisitariak hartzean: "ez errukitu. Bere bizitzan desiratzen zuena egin duen lehen aldia hau da". Halaber, azken aldiz etxetik atera baino lehen, bere langelako mahai gainean utzitako paper-zatia: "giza bizitza laburra da, baina nik betiko bizi nahi nuke".

Prosazko lanen ezaugarri orokorrak

Mishimaren lana epaitzea, Marguerite Yourcenar-ek dioten bezala, arazo zaila da. Zergatik? Gaur egungo idazlea delako, beste kultura batekoa eta, gainera, mendebaldeko elementuak ekialdekoekin nahasten dituelako, bere bizitza zeharo zalapartatsua, arina eta gorabehera askotakoa izan delako. Beragandik bereizten gaituen murrailaren aurrean gaude (adibidez, sinbologiaren arloa ezezaguna zaigu). Dena dela, idazle baten errealitatea bere lanean bilatu behar da. Hona hemen, bada, Mishimaren lana irakurri ondoren ateratakoak.

Odola, biolentzia, heriotza, gorputzaren gorespina, pasioa, antzinako Japoniaren kondaira eta tradizioak, suizidio erritualak: hauek dira, batez ere, nabarmen daitezkeen obsesiorik handienak.

Hasieratik dagoen tragedia-usaina geldiro garatzen da, tonu morbosoz, detailez markatzen da (destinoak indarra bait du), baina azkeneraino irakurleak ez daki ziur zer gertatzen den. Horrek eskaintzen die bere liburuei tentsioa, emozioa eta erromantizismoa.

Pertsonaiei dagokienez, batzuk handiak dira, besteak kaxkarrak, nola-halakoak; baina denak, odolez edo itunez elkarturik, talde genetiko baten barruan sartzen dira. Maila desberdin horiek plano batetik bestera supituki aldatzeko parada ematen diote, argiaren eta ilunaren arteko jokoak sortuz. Antzerkia bailitzan. Zolitasuna eta kuraia dituzten emakumeak agertu ohi dira, bestetik.

Ikusmenaren papera eta honek estetikarekin duen lotura *Urrezko pabilioia*-ko esaldi batean laburtua dago: "edertasuna eskuaz uki zitekeen zerbait zen, begiak gardenki isladatua". Kolore, forma eta siluetak eskaintzen dituzten eszenak dira Mishimarenak. Kontenplaziorako ezin egokiagoak.

Natura ederki irakurtzen dakielako, Mishima poeta da. Eta ez nolanahikoa, goimailakoa baizik. Poesia eta lirismoa darizkie naturaren deskribapenei, fintasuna eta orientalismoa. Baina baita krudeltasun delikatua ere. Bizitzaren metafora.

Antzerkia

Antzerki moderno oso berandu heldu zen Japoniara. Japonian idatzitako elaberrri modernoak XVIII. mendearen azkenetakoak dira; Pazifikoko gerra iragan arte, ostera, ez dago mendebaldeko antzerkiaren antzekorik.

Mishimak ez zion ideologiari inolako garrantzirik eman, baina bai estiloari; eta estiloa hainbeste detailetan (Mishimaren janzkera, etxea, miresten zuen literatur mota, etab.) paradoxazkoa bada ere, mendebaldekoa, mendebaldeko tradizio klasikokoa da. Aukeraturako antzerki-mota "ez-moderno" deitzen zen, eta ezaugarriok zituen: Eszenatoki berezia; Maskara ugari; Jantzi luxozko eta deigarriak; Musikoak eta koruak, greziar drama klasikoan agertzen direnetakoak; Edertasuna kolpatzen, lapurtzen eta suntsitzen duen zerbait da (Thomas Mann-en *Heriotza Venezian* elaberrian argi ikusten da edertasunaren biolentzia).

No-ren estetika nekrofilikoa, Edgar Allan Poe-ren *Ligeria* edo *Benerice*-koa da. No-ren zailtasuna, sakratua den zerbaitek estalirik egotean datza; drama grekoan ez da hori gertatzen, soegileak erdi-hila kontsideratzen bait du ikusten ari den erlijioa. No-a, be-

rriz, mitologia shintoaren eta kondaira budikoaren amalgama da, edo bizirik dirauten bi erlijioen produktua.

Antzerki mailako lehen arrakasta *Inaurri zurien kabian* deritzonarekin lortu zuen Mishimak. Eszenatokia Brasilgo kafe-landaketa bat da, non bikote japoniar bat ezkutatu den guda ondoren bi morroirekin, txoferra eta bere emaztearekin. Lanaren egitura—adulterioaren istorioa eta suizidioaren saioa—primerakoa da.

Hamargarren eguneko krisantemoa

Obra honekin erdietsi zuen arrakastarik handiena. Japonian krisantemoa leialtasunaren sinboloa da. Koroa inperialean hogeitamabi petaloko krisantemo bat dago. Mishimaren lanaren gaia, alferrik galdutako leialtasunarena da.

Madame de Sade

Madame de Sade-ren nortasunaz liluraturik idatzi zuen. Honek espetxean hainbete urte iragan zuen senarrarekin leiala izan ondoren, utzi egiten du aske dagoen momentuan.

Elkarrizketekin soilik, ekintzarik gabe, emakumezko ahotsen kontrapuntuarekin egina dago lan-antzerki hau. Ausentzia baten inguruan kontatzen da drama. Horra hor misterioaren marka bat. Sade ez da ikusten azkeneraino, Virginia Woolf-en *Uhinak*-en Percival bezala. Sade-rengan balio berriak sor ditzakeen Gaiztake-ria agertzen da, Baudelaire eta Bakuninengan Satan bezala.

Amaierak harrituta lagako gaitu: Madame de Sade-ren jarreragatik, areagotu egiten da misterioa.

Errege legendunaren terraza

Izenburuak dioenez, antzerki-lan honetako erregea legenduna da: berak eraiki erazi zuen Bayon-en tenplua.

Azkena

Garai desberdinetako Mishimaren argazki batzuen irakurketa-ekin emango diot amaiera gai honi. Nabaria da bere aurpegiaren

aldaketa: batzuetan gazte, bestetan, nahiz eta urte berean ateratakoa izan, zahar-zahartuta.

Arraroagoa oraino irribarrea. Iluna, misteriotsua, umore berezia gordetzen duena. Ezereza desesperatuki betetzeko baino ez bada ere, saiatuaren saiaturik eta modelatuaren modelaturik dibujatzen den horietakoa.

Mishima, fideltasunaren eta kontsekvente izatearen eredu izan nahi duen eta den idazleatarikoa da. Estetikaren hegoak goraino igotzearen, biolentziaren eta arriskuaren zaporea dastaturik pausagunea aurkitu duena. "Heroismo" hitzari, galdutako indarra bihurtu diona.

A.I.